

PREKMURSKO LONČARSKO BESEDJE V FILOVCIH¹

Razprava o lončarskem strokovnem besedju v prekmurskem ravenskem podnarečju prinaša številne lončarske izraze, ki so danes še živi v Filovcih in Tešanovcih. Večinoma so enobesedni in slovanskega izvora, med termini, prevzetimi iz tujih jezikovnih sistemov, pa je največ germanizmov in romanizmov, ki so se v prekmurščino razširili z nemškim posredovanjem.

dialektologija, panonska narečna skupina, prekmursko narečje, lončarska terminologija

The article discusses pottery terminology as used in one of the Prekmurje sub-dialects in Ravne. A number of pottery expressions that are still in use in the villages of Filovci and Tešanovci are presented. They are for the most part single-word expressions and of Slavic origin. Foreign influence is evident primarily in loanwords from German and Romance languages, which entered the Prekmurje dialect through German as the intermediary language.

dialectology, Pannonian dialect group, Prekmurje dialect, pottery terminology

0 Lončarstvo sodi med najstarejše in najbolj razširjene obrti na Slovenskem. Da so se naši predniki ob naselitvi že ukvarjali tudi z lončarstvom, dokazujejo tako arheološke najdbe kot tudi pisni viri. Najstarejši ohranjeni zapisi o lončarstvu so iz leta 1340, ko se v arhivih gornjegrajskega gospostva omenjajo lončarji ob Dreti in območju Zadrecke doline. V listinah iz leta 1359 in 1493 se omenja zemljišče v Tunjiški dolini, kjer naj bi kopali glino za svoje izdelke lončarji iz Kamnika.² V zapisih mestnega sodnika na Ptujju iz leta 1398 je omenjena žena lončarja Jakoba, še posebej obširno pa pričajo o lončarstvu cehovske listine od 16. stoletja naprej. Lončarska obrt, ki je verjetno nastala na podeželju kot neposredna potreba kmečkega prebivalstva, je z nastankom mest postopno prešla v roke tamkajšnjih obrtnikov, ki so jo ob koncu 18. stoletja zaradi uveljavitve liberalnejše gospodarske miselnosti in sprememb v kuharski tehnologiji začeli opuščati in se preusmerjati v pečarstvo, medtem ko je na podeželju lončarstvo še ostalo pglavitna domača obrtna panoga,

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega projekta J6 6284 *Besedoslovne spremembe slovenskega jezika skozi čas in prostor*, ki ga financira MZ RS; odgovorni nosilec projekta je izr. prof. dr. Marko Jesenšek.

² Bogataj (1993: 10) meni, da gre verjetno za lončarje iz Komende pri Kamniku, ki je eno od velikih lončarskih središč na Slovenskem.

zlasti kot dopolnilna dejavnost tistega kmečkega prebivalstva, ki mu premajhna zemljiška posest ni zadoščala za preživljanje. Ob koncu 19. stoletja so se zaradi novih gospodarskih razmer bistveno spremenili pogoji lončarske obrti, saj je industrijski razvoj prinesel tudi stanovanjsko reformo: stara odprta ognjišča so zamenjali štedilniki, glinene lonce železni, lončeno posodo pa je začela nadomeščati pločevinasta emajlirana. Število lončarjev, ki so tako izgubili tržišče za svoje izdelke, se je iz leta v leto zmanjševalo,³ spreminjale so se oblike in vrste lončarskih izdelkov ter njihova namembnost – sčasoma so prevzeli predvsem dekorativno funkcijo v sodobni stanovanjski kulturi.

Lončarska središča na Slovenskem, ki so se razlikovala predvsem po vrsti gline, tehnologiji, oblikah in okrasu (ornamentiki), so nastala predvsem v bližini najdišč primerne gline, in sicer na območju Komende, Ribniške doline, v Beli krajini, okolici Krškega, Celja, v Savinjski dolini, Pilštajnu, v okolici Grobelnega, Mozirja, na Ptujskem polju, v Prlekiji in Prekmurju.

0.1 Med obrtni v Prekmurju je bila poleg tkalstva lončarska obrt najpomembnejša. Da je lončarstvo na prekmurskem ozemlju res zelo staro, kažejo tudi arheološke najdbe z roko in lončarskim vretenom izdelane keramike na Madžarskem ob Krki in potoku Züric okoli Središča in Velemęra ob slovensko-madžarski meji ter krajevna imena Gerencsér (madž. *gerencsér* 'lončar') in Korong (madž. *korong* 'disk, kolut, krog') (Novak 1951: 11). Razvoj lončarske obrti v Prekmurju so pogojevala bogata ležišča primerne gline in velike potrebe po glinasti posodi. S to dejavnostjo se je v nekaterih vaseh ukvarjala večina prebivalcev. Zaradi različnosti pri izdelkih, posebno pri loščenju in krašenju, je potrebno razločevati dve večji skupini prekmurskih lončarjev: filovsko in goričko (Bras 1996: 170). V prispevku bo predstavljeno lončarsko strokovno besedje, zbrano meseca junija in julija 2005 v Filovcih, prvič omenjenih leta 1322 z imenom Fyloch, in Tešanovcih,⁴ prvič omenjenih leta 1340 z imenom Tysinolch, katerih govor slovenska dialektologija uvršča k prekmurskemu ravenskemu podnarečju.

Filovci so bili nekoč znano lončarsko naselje.⁵ Do prve svetovne vojne so imeli v vasi svoje cehovsko združenje, leta 1923 pa so ustanovili svojo lončarsko zadrugo. Glino so dobivali z Goric, jo oblikovali doma na kolovratu na nožni pogon z dvema ploščama in posušeno posodo žgali v domačih kopastih pečeh, postavljenih nekoliko stran od hiše, in sicer v navadno žgano, ki so jo krasili s svetlimi črtami, in v

³ Bogataj (1986: 37, 1989: 24, 1993: 10) navaja, da je ob koncu 19. stoletja v vseh lončarskih središčih na Slovenskem delovalo 410 lončarjev, po drugi svetovni vojni jih je bilo 184 s 40 pomočniki in 121 vajenci, leta 1993 pa jih je delovalo le še dobrih 20.

⁴ Upoštevano je tudi gradivo iz diplomske naloge Leje Lehner *Lončarsko besedje v Tešanovcih* (Pedagoška fakulteta v Mariboru, 2004), mentorica M. Koletnik.

⁵ V zadnjem desetletju 19. stoletja je bilo v vasi 90 lončarjev. Novak (1951: 112) piše, da je bil v vsej okolici znan naslednji šaljivi rek: »V Filovcih so fsi lončárd'e, sòmo rjrtar pütte dela.« (V Filovcih so vsi lončarji, samo župan dela putre.)

črno žgano, ki so jo krasili z vtisnjenimi črtami in pikami, večje lonce pa s plastičnimi pasovi s prstnimi odtisi.

Svoje izdelke, lonce za kuhanje, sklede, nizke pekače za peko močnatih jedi in mesa (»tepsije«), kozice (»laboške«), pekače za pogače (»bidrače«), visoke kozice (»bograči«), sklede za pomivanje (»vajdlingi«), cedila za sir, pinje za maslo (»motiunice«), lonce za mast, vrče za vodo in olje (»pütre«), vrče za vino (»kamenci«), ročke za vino, solenke, čutare idr., so s kmečkimi vozovi vozili na sejme v Turnišče, Črenšovce in Beltince, tudi čez Muro v Prlekijo in Slovenske gorice (Ljutomer, Videm ob Ščavnici, Sv. Trojica, Negova) ter v Medžimurje (Čakovec). Prodajali so za denar, pa tudi za ustrezno merico zrnja. Ko zaradi industrijskih izdelkov niso več imeli dovolj odjemalcev, so začeli lončarstvo opuščati.⁶ Nekateri so se prilagodili novemu času in se lotili izdelovanja dekorativnih keramičnih predmetov po naročilu, pri čemer je vzorce predpisal naročnik po okusu trga, ljudske umetnosti pa je tako pri tem vedno manj. Danes veliko izdelkov prodajo doma tujim turistom.

Lončarsko tradicijo v Filovcih danes nadaljuje samo še družina Bojnec, v Tešanovcih pa po smrti lončarja Franca Baumana (1922–2004) aktivnih lončarjev ni več.

1 Glasoslovje in nekaj oblikoslovnih posebnosti prekmurskega ravenskega podnarečja

Prekmursko narečje, ki se uvršča v panonsko narečno skupino, sestavljajo tri temeljna podnarečja:⁷ severno – goričko (ob zgornji Ledavi in v Porabju), osrednje – ravensko (od Cankove prek Murske Sobote do Filovcev in Kobilja) in južno – dolinsko (vzdolž Mure).

Z. Zorko (1998: 42) ugotavlja, da se med seboj razlikujejo po mlajših prekmurskih razvojih, ki se kažejo zlasti v (1) različnih odrazih za dolgi in kratki *a*; v goričkem in ravenskem podnarečju se kratki in nenaglašeni *a* zaokrožujeta, v dolinskem pa se pod vplivom prleškega narečja zaokrožuje dolgi *a* v *o*:/*â*:/, kratki naglašeni in nenaglašeni *a* pa ostajata odprta vokala; (2) v razvoju končnega *-l* v *-o* v goričkem in ravenskem podnarečju ter *-u* v dolinskem, (3) v izgovoru zvočnika *j*, ki se v dolinskem in delu vzhodnega ravenskega podnarečja izgovarja kot *j*, sicer kot *dj*, *g*, *k* ali *dž*. Starejši glasoslovni in oblikoslovni razvoji so dokaj enotni.

Prekmursko narečje nima tonemskih nasprotij, ima pa kolikostna; naglašeni samoglasniki so dolgi ali kratki, nenaglašeni samo kratki. Dolgi in kratki naglašeni zlogi so možni v vseh besednih zlogih večzložnih besed. Izvedena sta bila oba splošnoslovenska naglasna premika, naglašeni so *e*, *o* in *a* pred nekdanjimi kratkimi

⁶ Pred drugo svetovno vojno je bilo v vsem Prekmurju še 80 lončarjev, po vojni se je njihovo število skrčilo na 40, leta 1968 pa jih je delovalo še 21 (Bras 1996: 171). Danes se s to tradicionalno obrtjo v Prekmurju ukvarjajo le še tri družine.

⁷ Več o tem glej Greenberg 1996: 465–487.

zadnjimi naglašeni zlogi: *'žena, 'noĝa, 'megla*, po terciarnem premiku so v posameznih primerih naglašeni samoglasniki v odprtih zlogih: *'vüja*, naglašeni so samoglasniki (tudi v predponah in predlogih) po umiku naglasa s kratkega odprtega zloga: *'boĝat, 'oĝpren, p'rinas* ter samoglasniki v besednih oblikah, analogičnih po osnovni: *'kü:ipitiĝ, 'pi:isatiĝ, po'košena*.

V sedanjški glagolski spregatvi naglasnega vzorca tipa *nesem* in *berem* ter v im. ed. srednjega spola je ohranjeno končniško naglaševanje: *ne'se:n, be're:n, zo've:n; koren'je:, pošten'je:.* Ohranitev dolgega tematskega samoglasnika *-e* v sedanjiku kaže na zveze z zahodnoslovanskimi jeziki, posebno s slovaščino (Zorko 2003: 74).

Vokalni sistem ravenskega podnarečja je dokaj enoten. Sistem dolgih samoglasnikov sestavljajo: *i:/i:ĩ, ü:/ü:ü, u:/u:u, e:, (ö:), o:, e:ĩ, o:u, a:, r:,* sistem kratkih: *i, ü, u, e, (ö), o, e/ä, ä, r,* nenaglašeni samoglasniki pa so: *i/ĩ, u, e, o, e/ä, a/ä* in *r*.

Izvor: *i:/i:ĩ ← î (k'ri:š, 'pi:šen; gu'či:in, 'zi:jma), ü:/ü:ü ← û (dü:ša, 'lü:plen; g'rü:iška, 'kü:ipitiĝ), u:/u:u ← ū ('gu:čatiĝ, 'žu:tiĝ; 'vu:uk), e:⁸ ← ê, ê, ð ('pe:č; g'le:dan; 've:s), ö: ← û ('bö:rkle, 'kö:jaĝ), o: ← -t (cv'rõ:, m'rõ:), e:ĩ ← ê ('m'le:jko, 'se:jkan), o:u ← ô, ô ('mo:ust; ob'ro:uč), a: ← â (d'va:, t'ra:va), r: ← ř ('čr:f, 'zr:nje); i ← í ('lipa, f'tič), ü ← ú ('küra, 'küp), u ← ů ('puna, 'vuna), e ← ě ('še:kaĝ, 'deĝ), ö ← ě, u v položaju za ustničnikom (d'võma, 'võter, 'võra), o ← ó, ò, õ ('goba; 'gõnin, k'rõp; 'võda), e/ä ← é, è, à, ē, ÷ (s'reča, 'zet; 'melen, k'met; 'meša, 'deš; 'pekla; 'megla), ä ← á ('mätj, b'rät), r ← ř ('grča, 'xrbet).*

Nenaglašeni *i*, ki je tudi iz nenaglašene *u* (*vi'ši:, 'pa:zdija* 'pazduha') in *jata* (*č'lovik, 'veditiĝ*), se izgovarja manj napeto, nekoliko niže od naglašene *i*. Nenaglašeni samoglasniki oslabijo ali onemijo le ob zvočnikih.

V soglasniškem sistemu je veliko premen: končni *-m* se premenjuje z *-n* – *'delan, k'râvan*; *v* v položaju pred nezvenečim nezvočnikom ter na koncu besede izgubi zven in se premenjuje s *f* – *f'sa:kšj, 'kr:f*; končni *-l* se v nenaglašenem položaju izgovarja kot *-o* – *'dëlo*; mehki *n'* je ohranjen: *'niva, 'ro:u-manje*, mehki *l'* pa je otrdel: *'däle*; zvočnik *j* se v položaju pred zadnjimi samoglasniki izgovarja kot *d'/dž* – *'d'jo:ukatiĝ/džo:ukatiĝ*, v položaju pred sprednjimi samoglasniki pa kot *d'/g* – *'des/'ges/'ge* 'jaz', *lon'ča:rd'e/lon'ča:rge*, včasih pred *e* tudi kot *dž* – *'zeld'e/'zeldže*, ali *k* (v položaju za nezvenečim soglasnikom): *'li:stke, vlas'ke:.* V položaju pred sprednjimi samoglasniki se *k* in *g* lahko izgovarjata kot *d'* – *'od'en, 'vo:ud'eld'e*. Skupina *šč* je ohranjena: *'go:ušča*. Mehkonebni pripornik *x* onemeva: *'lâče* 'hlače', *'orj* 'oreh', v položaju med samoglasnikoma ali na koncu besede v sklonskem morfemu ga zamenjuje *j* – *st'reja*, v *'lü:iknjaj*. Spremenjene so naslednje soglasniške skupine: *bn > vn* – *d'ro:uvno; dn > gn* – *g'nes; xč > šč* – *š'či:; kt > št* – *š'to; mn > ml* – *gümla; mn > vn* – *v'no:ugo; pt >ft* – *f'tič; tl > kl* – *k'lâčitiĝ; tm > km* – *k'mica*.

Posebnosti v oblikosloju so končnica *-i* v dajalniku in mestniku ednine samostalnikov moškega in srednjega spola, končnica *-ov* v orodniku ednine samo-

⁸ Ugotavlja se, da se je dolgi ozki *e* v goričkem in ravenskem podnarečju pričel diftongirati: *'pe:ič, i'me:i, 've:is*.

stalnikov ženskega spola; podaljševanje osnov z *-ov* in končnica *-je* v imenovalniku množine pri samostalniki moškega spola. Dvojina je trdno ohranjena pri vseh spolih.⁹ Pridevniška končnica *-i* ne izraža določnosti, ohranjeni sta trda (*m'la:dogā*) in mehka (*f'sega*) sklanjatev ter dvojina na *-va* za moški in na *-vi* za ženski spol (*'le:ipiva; 'le:ipivi*). Sedanjiška spregatev glagolov je tematska, ohranjeno je osebito *-va* za moški in *-ve* za ženski spol v 1. osebi dvojine. Pogosta je tvorba ponavljalnih glagolov s sedanjiško pripono *-je-* (*'le:ičen, ki'pü:vlen*).

2 Abecedni slovarček lončarskih poimenovanj¹⁰

Slovarski članek je sestavljen iz posameznih sestavin, ki si sledijo v določenem zaporedju. Geselska beseda v fonetično poknjženi obliki je zapisana krepko, sledi ločevalni znak □, za njim je fonetično zapisana iztočnica z ustreznimi slovničnimi kvalifikatorji, in sicer s končnico za R ed. ter krajšavo za spol pri samostalniki (m, ž, s), pridevniku sledita še obliki za ženski in srednji spol, glagolu, zapisanem v nedoločniški obliki, pa sedanjiška prvoosebna edninska oblika in oznaka za glagolski vid (dov., nedov.). Pomenski razlagi med poševnicama za ločevalnim znamenjem ▫ sledi zgled iz transkribiranih besedil. Kadar ima leksem več pomenov, so ti znotraj slovarskega gesla razvrščeni pod zaporednimi številkami. Nekatera gesla vsebujejo tudi frazeološko gnezdo, označeno z znakom (•). Z enačajem (=) je označeno sinonimno poimenovanje, s kazalko (→), ki pomeni tudi *glej* oziroma *primerjaj*, pa pomenska povezava med leksemoma. Pri terminu, prevzetem iz tujega jezikovnega sistema, je v oglatem oklepaju zapisano, od kod je prevzet; razlaga izvora je iz Snojevega *Slovenskega etimološkega slovarja* in/ali Bezlajevega *Etimološkega slovarja slovenskega jezika*, Verbinčevega *Slovarja tujk* ali Pleteršnikovega *Slovensko-nemškega slovarja*.

AKNITI □ 'a:knotj 'a:knen nedov. /*prvič (enkrat) žgati*/ ▫ [...] »'Jâ, 'zâj mo 'a:knolj, 'a:knolj,« 'kâ mo 'pr:vikrat ž'ga:lj.

AMFORA □ 'a:nfora -e ž /*glinasta posoda z ozkim vratom in dvema ročajema, lahko tudi z ožjim koničastim dnom*/ ▫ 'A:nfora je 'kâk 'ena 'va:za 'velka, z d'vöma 'p'ri:ličoma pa zaš'pi:ičeno je 'tâk. [← knj. sln. amfora je po zgledu nem. Amphore, frc. amphore prevzeta iz lat. amphora, kar je iz gr. amphorēs *-(posoda), ki ima na obeh straneh po en roč']

BAJDLIN □ 'ba:jdlin -a m /*velika globoka lončena skleda z dvema ročajema za mesenje kvašenega testa, pranje zelenjave, pomivanje posode ter za pripravo glazur in barv v lončarstvu*/ ▫ 'Të se je 'dosta 'nücalo po'so:üde, 'dosta 'piskrof za 'kü:janje, 'ba:jdline pa 'to:ü f'se obli'ja:no. = **vajdlin** [← nem. Weidling]

⁹ Srednjepolske končnice v množini s tematičnim *a* povzročajo globinsko prehajanje samostalnikov srednjega spola v ženski spol, saj imajo levi ujemalni prilastki in povedkova določila ženskospolske končnice (Zorko 2003: 77).

¹⁰ Zaradi prostorskih omejitev pričujoči slovarček obsega 116 iztočnic od skupaj 300. Znotraj 116 iztočnic je izbranih 81 enobesednih in 66 več kot enobesednih lončarskih poimenovanj za glino, nje kakovost, kopanje in pripravo, lončarsko delavnico, orodja in priprave, lončarsko peč, oblikovanje posode, vrste posode, barvanje in žganje lončene posode ter prodajo.

BAJSA □ 'ba:jsa -e ž /najkvalitetnejša bela glina za barvanje oziroma krašenje lončarskih izdelkov/ ▪ 'Ba:jsa, 'ti:sto je za 'delatj 'ti:ste ok'ra:ske 'gorj, 'jā, 'ti:sto je bi'lo:u v 'enoj črepl'je:j 'me:jšano. [← nem. weiss 'bel'] → **kaolin**; → **bela barva**

BARVA □ 'ba:rva -e ž /sredstvo za barvanje/ • **bela** /barva iz bele gline za barvanje izdelkov/ ▪ 'To:u je pa 'be:ila 'ba:rva za ok'ra:ske 'gor 'delatj. → **kaolin**; → **bajsa** • **rjava** /barva, pridobljena iz rjavkastorumene gline za barvanje in krašenje surovih lončarskih izdelkov; podbarval ▪ 'Zāj 'ba:rve, 'tākšna r'ja:va 'ba:rva, s'či:ista 'žu:uta je 'zāj, 'go:usta, in s 'tē:n 'čopičon, 'dā se vr'ti:ī, podr'ži:īš 'coj pa se nap'ra:vj 'tākšj 'ro:up, 'žu:uta 'ba:rva. 'To:u je 'ru:da, 'zemla 'tākša 'se 'gę. = **žuta barva** • **žuta** = **rjava barva** [← srvnem. varwe, nem. Farbe]

BIDRAČA □ bid'rāča -e ž **1.** /lokrogel pekač za potico z gladkimi stranicami, tulcem na sredini in enim ročajem/ ▪ Bid'rāče, f 'tōn smo pa po'gāče 'peklj. = **okrogla modla** **2.** /lokrogel pekač za potico s tulcem, rebričastimi stranicami, valovito oblikovanim robom ustja in enim ročajem/ = **okrogla modla** **3.** /podolgovat model za potico, rebričast ali gladek, običajno z dvema ročajema in štirimi nogami/ = **dolga modla** [← štaj. nem. Wider, Widerl 'pekač']

BLATO □ b'lāto -a s /ilovica, pomešana s slamo, za zamašitev odprtin na lončarski pečji/ ▪ 'Mōre pa 'me:tj p' l'ü:īknjī za 'ene te'li:ge b'lāta, 'fa:jn mę:jko, s'la:mnato b'lāto mo'go:uče ali p'leve, pa 'ci:geu p'p'ra:vlenj.

CIGEL □ 'ci:geu -gla m /opeka, s katero se zadela odprtina za vlaganje posode na lončarski pečji/ ▪ Si 'tāk f'se sk'lāu po'so:udo 'no:tj, 'tę pa 'tę: 'de:l 'tū na k'rājī, 'd'ę: je otrp'tina 'bi:ila, si 'ci:gle 'mōgo f'küp d'jāstj pa za'zi:īdatj. [← nem. Ziegel 'opeka']

ČEBER □ 'čeber -bra m /trebušast lonec z dvema ročajema in pokrovom za shranjevanje masti/ ▪ No, pa 'tę so bi'li:ī 'čebri 'tū:īdjī za 'ma:st.

ČREPŃJA □ č're:īpnja -e ž **1.** /kos razbite lončene posode/ ▪ 'Tū se 'zāj na'la:ga 'gor po'so:uda 'ena do d'rū:ige pa 'tę d'rū:iga 'gor, 'tę se pa 'to:u f'se f'kü:per s 'tę:mi č're:īpnjamj za'dęla. **2.** /primerek lončarskega izdelka/ ▪ 'Tū sta d've:ī č're:īpnjī f'kü:per in sta, 'dā se je la'di:īlo, 'tū je že 'bōle, 'tū pa 'ne:ī in 'tān se je 'ti:stj f'le:k 'vi:do. → **falat**; → **komad** • **navadna** /primerek lončarskega izdelka, enkrat žgan/ ▪ 'To:u je na'va:dna č're:īpnja, 'to:u je id'no:uk ž'ga:no. **3.** /posoda za vodo na lončarskem vretenu/ ▪ 'Mi:ī smo p'rāvīlī 'to:u po'so:udo č're:īpnja, 'ne:ī, 'kā 'no:tj vo'do:u męu pa 'leđer. = **posoda** (2. pomen); = **pisker za vodo** (3. pomen)

DELAVNICA □ de'la:vnica -e ž /prostor, ločen od ostalih prostorov v hiši, v katerem se izdelujejo in običajno tudi sušijo lončarski izdelki/ ▪ [...] 'kā si 'mōren 'des ro'ka:ve 'gor za'sü:katj, 'ovak je 'ne:ī lončar, 'kā bi s ka'pü:ton 'dęlo v de'la:vnici, 'to:u je 'nikšo 'ne:ī. → **verkštat**

DESKA □ 'dę:ska des'kę: ž **1.** /pod kotom nagnjen ploščat kos lesa na lončarskem vretenu, na katerem sedi lončar/ ▪ 'To:u je pa 'dę:ska, 'd'ję: se'di:n, 'dę:ska = **sedež**; = **stolec** **2.** /raven ploščat kos lesa nasproti prejšnjega, na katerem je ilovica in potrebno orodje ter posodje/ ▪ Na 'toj 'dę:skj pa je 'bi:ila šp'rę:jgla, pa 'leđer je 'bi:u, 'filca, pa 'voda je 'bi:ila 'tān. = **stol** **3.** /prečka za oporo in naslon nogel/ ▪ 'Dę:ska pa 'tę 'mōre 'eto 'bitj, 'd'ję: 'jās z no'ga:mj 'mān za potp're:ītj. **4.** /prečka, ki povezuje desko za sedenje in desko za orodje, skozi katero gre železna palica, na katero je pritrjeno zgornje in spodnje

lončarsko kolo / ▪ 'To:u pa je 'dɛ:ska 'bi:ila, 'ka je 'to:u se f'se f'küp dɾ'ža:lo. **5.** /*ploščat kos lesa na drogeh pod stropom delavnice za odlaganje in sušenje izdelkov* / ▪ 'Tɛ smo pa 'mɛlj̩ 'gorj̩ 'tākše šte'la:že nap'ra:vlene pa smo 'tɛ 'ta: 'gor na 'dɛ:ske 'de:ĩvalj̩, 'tāk 'ka se 'tɛ 'tān si'ši:ĩlo. **6.** /*manjši ploščat kos lesa na lončarskem vretenu, kamor se odlagajo dokončani surovi izdelki* / ▪ 'Mɛu je des'ko:u p'risebj̩ pa je 'tɛ na des'ko:u 'gor d'jāu, 'dā je 'gotovo bi'lo:u.

DROT □ d'rɔt d'rɔda m /*daljše tanjše kovinsko orodje za rezanje gline in ločevanje posode od podlage; žica* / ▪ 'To:u je d'rɔt, 'ka se 'doj v're:ĩže po'so:u:da, 'dā je 'gotova. [← nem. Draht 'žica']

DULEC □ d'ü:ilec -lca m /*kljunast podaljšek posode za zlivanje tekočine* / ▪ 'Ti:sto je 'vr:č, 'ka d'ü:ilec pa 'en p'ri:ĩloč, 'vo'do:u smo za'jemalj̩.

DVERI □ d'verj̩ -j̩ ž. mn. /*odprtina za zlaganje posode v peč* / ▪ 'Tü f sre'di:nj̩ po 'toj 'lü:ĩknj̩ si 'no:tr̩ 'šo:u, 'to:u je otp're:ĩto bi'lo:u 'tü, d'verj̩, 'ka si 'tü 'no:tr̩ sk'la:do. = **jesti**; = **luknja** (1. pomen); = **odprtina**

FALAT □ fa'lāt -a m **1.** /*kos, primerek lončarskega izdelka* / ▪ 'Tü 'eden fa'lāt 'gɛ 'tākšj̩, 'ka je 'ne:ĩ 'tü 'tāk 'čārno, 'ka s'vetle k'ro:uglice 'ma:. = **komad** → **črepnja** (2. pomen) **2.** /*kos sploh* / ▪ 'Plovica je 'tr̩:da, in čɛ za'mānješ, 'ne:ĩ, 'ka 'ma:š, z d'vöma ro'ka:ma 'mɔtikɔ p'primeš pa 'no:tr̩j̩, 'ka 'nāj'več, 'nāj've:ksj̩ 'fālat 'ilojce do'bi:ĩš. [← madž. falat 'grizljaj, kos']

FILCA □ 'filca -e ž /*klobučevina kot pripomoček za gladenje zgornjega roba posode* / ▪ 'Filca, 'to:u pa je za g'lāditi. [← nem. Filz 'klobučevina'] → **manjši leder**

JESTI □ 'gɛskj̩ -j̩ ž. mn. /*odprtina za vlaganje posode v peč* / ▪ No, pa 'tü se je nalo'žilo pa smo 'ti:ste 'gɛskj̩ 'dɔlj̩ za'zi:ĩdalj̩ pa 'dɔlj̩ za'māzalj̩ pa 'tɛ smo pa 'kü:ĩrilj̩ na t'ri:ĩ 'lü:ĩkne. = **dveri**; = **luknja** (1. pomen); = **odprtina**

GLAJENGA □ g'lājenga -e ž /*glazura* / ▪ 'To:u smo p'rāvlj̩ 'mi:ĩ 'kāmen, 'ne:ĩ, 'kāmen za m'lɛtje g'lājenge. = **glazura**; = **oblijalo**

GLAVA □ g'lāva -e ž /*zgornja, manjša plošča na lončarskem vretenu, na kateri se oblikujejo izdelki* / ▪ 'Mi:ĩ ot 'nigda s've:ĩta smo 'tāk 'dɛlalj̩, 'ka 'to:u je g'la:va pa se 'to:u s 'tɛ:n od're:ĩže in 'tākše ko'ma:de, 'kāk je 'to:u, 'to:u se z ro'ka:mj̩ 'doj zdi'ga:vle. = **zgornji potač**; = **mala šajba** → **potač**

GLAZIRATI □ gla'zɛ:jratj̩ -an nedov. /*prekrivati lončarske izdelke z glazuro* / ▪ In 'tɛ san se 'jes od'lo:u:čo, 'ka 'več sp'loj 'nɛmo gla'zɛ:jro do'ma:. [← nem. glasieren 'glazirati, loščiti'] = **oblivati**; → **namazati gor** → **nanesti gor**

GLAZURA □ gla'zu:ra -e ž /*steklasta snov za prevleko, oblivanje lončarskih izdelkov* / ▪ Iz'dɛ:lek, id'no:uk ž'ga:n, 'tr̩:dj̩ je, ampak 'tɛ se po'ba:rva, na'močj̩ se 'no:tr̩ v gla'zu:ro. [← nem. Glasur 'lošč, glazura'] = **glajenga**; = **oblijalo** • **barvna** /*ki vsebuje barvo* / ▪ 'E:fek-tivne ali pa 'ba:rvne gla'zu:re so pa 'tɛ obič'a:jno r̩'ja:ve 'ba:rve. = • **efektivna** [← knj. sln. ← morda prek nem. Effect prevzeto iz lat. effectivus, effectus 'stvaren, resničen, dejanski'] • **hladna** /*glazura za prekrivanje enkrat žganega lončarskega izdelka, ki ga nato ni potrebno ponovno žgati* / ▪ Je pa še 'ena 'vrsta x'la:dnix gla'zu:r, 'tɛ: pa se na'ma:žɛjo 'gor, 'ne:ĩ pot're:ĩbno 'več d'rü:ĩgɛč ž'gātj̩ • **prozorna** /*brezbarvna* / ▪ Za id'no:uk ž'ga:nj̩ iz'dɛ:lek se 'tɛ po'nüca transpa'rentna gla'zu:ra, 'to:u je pro'zorna, brez'ba:rvna gla'zu:ra. = • **transparentna** [← knj. sln. ← lat. transpareus 'prosojen, prozoren']

GLINA □ g'lina -e ž /gnetljiva usedlina, ki se uporablja kot surovina zlasti v lončarstvu, kiparstvu in opekarstvu/ ▪ 'To:u je 'kepa g'line, 'ilovice. = **ilovica**; = **zemlja**

GLOBATI □ g'lo:u_{batj} -an nedov. • **vu** /votliti, globiti jamo, kjer se koplje ilovica/ ▪ Pa smo 'te sko'pāl_j 'lū:iknjo, in 'kâ je bi'lo:u f 'ti:stoj p'la:stj, po've:imo 'sedendeset, 'osendeset 'če:ntj 'debela, smo s'ko:us 'ze:l_j pa 'ešče 'vö g'lo:u_{balj}.

GOMOLA □ go'mo:ula -e ž **1.** /očiščeno kos gline, navadno shranjen v kleti, za nadaljnjo obdelavo/ ▪ 'Jâ, 'ti:sto o'čiščeno smo p'râvlj_j go'mo:ula, 'kâ smo f piv'nico no'silj. **2.** /kup stolčene, še neobdelane gline/ ▪ 'To:u smo namo'čilj, sklâčilj z no'ga:mj, 'te pa v 'eden 'tâkšj 'küp, go'mo:ulo smo p'râvilj, no, 'te se pa sr'pa:mj 'tâk 'dölj na 'te:nko 'režalo.

GRABA □ g'râba -e ž **1.** /v zemljo narejena vdolbina, kjer se koplje ilovica/ ▪ 'To:u smo sko'pāl_j 'lū:iknjo, 'tâk 'kâ si 'do:u_{bo} 'še:st, 'osen ku'bi:kof zem'le:, 'ilovice 'vö. D_r'go:u_č, 'dâ smo ko'pāl_j, 'te smo ko'pāl_j, 'te smo pa ot 'ti:ste g'râbe š'li 'mâlo k'râj pa 'kâ smo 'tū 'zâčnolj na 'no:uvo, 'ne:j, 'kâ se 'to:u 'vi:dlo, 'd'e: je. = **luknja** (4. pomen) **2.** /v zemljo izkopan prostor za shranjevanje nepredelane gline/ ▪ 'To:u smo pa 'meļj 'eno g'râbo s'kopano pa smo 'te f 'ti:sto g'râbo me'tâl_j 'te:j ž'liter, zemlen'jak smo p'râvlj. [← stvnem. grabo, srvnem. grabe 'jarek'] = **zemljenjak**

ILOVICA □ 'ilovica 'ilofce ž /gnetljiva snov, ki se uporablja kot surovina v lončarstvu/ ▪ Otko'pāl_j smo do 'ilovice, 'te smo pa ko'pāl_j f ko'sâre pa smo 'te 'tâk 'vö 'da:valj. = **glina**; = **ilojca**; = **zemla** • **finâ** /čista, brez primesi/ ▪ 'Fina, 'to:u je p'ra:va, 'či:sta, bres f'sega do'da:tkâ, 'pe:jska ali 'kâj. [← knj. sln. ← ben. it. ali furl. fin; lat. finis 'konec, višek, vrhunec'] = • **močna** /čista, brez primesi/ ▪ 'Fe:jst 'močna 'ilojca 'bi:ila, 'tâk 'kâ 'nika, 'ti:sta 'nika 'pe:jska 'ne:j 'me:ila f 'sebj. • **mastna** /mehka, lepljiva/ ▪ 'Sâmo g'la:vno je v n'je:j 'to:u, 'kâ je 'una 'mâsna, 'kâ se ne dro'bi:j, 'leki 'kâk š'pa:j. • **pesična** /z večjo vsebnostjo peska, porozna za vodo in zrak/ ▪ 'Ti:sto je f'si:gdar 'bi:ila 'ova 'bole r'ja:va 'ilovica, 'ne:j 'be:ila, ker 'ti:sta je 'bi:ila 'bole 'pe:jsična. = • **redka** /z večjo vsebnostjo peska, porozna za vodo in zrak/ ▪ 'Jâ, 'to:u je 're:itka 'bole, 're:itka 'bole, 'to:u 'pe:isek, 'dâ je 'nöt.

INAŠ □ 'i:naš -a m /kdor se s praktičnim delom uči lončarske obrti/ ▪ 'I:naš je 'bi:u 'vâjenec. = **vajenec** [← madž. inas 'vajenec']

IZDELEK □ iz'de:lek -lka m /kar je izdelano z ročnim ali strojnim delom/ ▪ In 'to:u je bi'lo:u 'bi:stvo, 'dâ si 'mogo li'po:u, 'kâ je 'te p'rišla s 'pe:čj 'vö s'vetlo 'čârna 'pü:tra, iz'de:lek. 'To:u je pa 'velka pa'le:ta 'zâj iz'de:lko. • **gotov** /ki je v svoji končni obliki/ ▪ 'To:u je že 'gotof iz'de:lek.

KALUP □ ka'lu:p -a m /votla priprava iz mavca, po kateri se oblikuje vanjo dana glina/ ▪ 'Gips po'te:gne v'la:go z g'line, 'tâk 'kâ os'ta:ne 'sâmo 'to:u, 'to:u je is ka'lu:pa po'sü:jšeno. = **model za vlivati** [← knj. sln. ← prevzeto prek. hrv., srb. kâlup in turšč. kalip iz gr. kalōpus 'lesena noga, čevljarsko kopito']

KAMEN □ 'kâmen -mna m /lončarsko orodje za mletje glazure, barve/ ▪ 'Kâmen za obli'jal_o m'leťj pa za 'ba:rvo m'leťj smo p'râvlj 'mi:j 'kâmen.

KAMENEC □ 'kâmenec -nca m /ozek, zelo trden vrč za vino, enkrat žgan/ ▪ 'To:u so bi'li:j 'vr:čj, 'kâmencj, 'kâmencj. 'To:u so 'nūcalj pri kli'ta:j za pi'jâčo.

KANAL □ ka'na:l -a m /ožja, podolgovata vdolbina v peči, v kateri gori ogenj za žganje izdelkov v peči/ ■ Na t'ri:i ka'na:le 'mõre p'rãfzap'rãf 'õve, š'tere so podugo'va:te, na t'ri:i ka'na:le, na s're:ĩdĩ t'ri:i ku'rišča 'ma:. [← prevzeto prek nem. Kanal iz it. canale, lat. canalis 'kanal, jarek'] → **kurišče** → **luknja** (2. pomen)

KAOLIN □ kao'li:n -a m /najčistejša bela porcelanska glina/ ■ Ba:jsa, 'to:ũ je 'tũ:ĩdĩ 'lẽ:jko kao'li:n pa 'mãlo 'me:ĩšan z 'ilovicof. 'To:ũ se do'bi:i 'kũ:ĩptĩ. [← knj. sln. ← frc. kaolin, po kitajskem pogorju Kao-ling, kjer so ga najprej pridobivali] → **bajsa**; → **bela barva**

KEPA □ 'kepa -e ž /manjši obdelan kos gline, primeren za oblikovanje na lončarskem vretenul = **krugla**

KERAMIKA □ ke'ra:mika -e ž /izdelki iz žgane glinel • črna /lončarski izdelki sivočrne grafitne barve, pridobljene s posebnim tehnološkim postopkom žganjal ■ 'To:ũ pa so iz'dẽ:lkĩ, ž'ga:nĩ f s'ta:rĩ 'kopastĩ 'pe:ĩčĩ, 'čãrna ke'ra:mika. • **kitajska /strojno izdelani glineni izdelki, uvoženi s Kitajskel** ■ Ki'ta:jska ke'ra:mika pa 'to:ũ je ispod'ri:nila 'to:ũ, 'tãk 'kã. • **strojna /lončarski izdelki, izdelani s strojeml** = • **sodobna** ■ 'To:ũ je s'trojna, so'dõbna ke'ra:mika, s 'toğa so na'rẽ:tĩ f'si pe'ka:čĩ. [← knj. sln. ← prek nem. Keramik prevzeto iz frc. ceramique 'keramika', kar je iz gr. ta keramikã 'lončene stvari'; gr. keramos 'glina, glinasta posoda, lonec, vrč'] → **pisker** → **posoda**

KLET □ k'le:ĩt kli'ti:i ž /prostor za shranjevanje obdelane gline, primerne za oblikovanje izdelkov, ki se po potrebi nosi v delavnico/ ■ Ma'si:ĩn 'mãn 'tãn f k'le:ĩtĩ, f piv'nicĩ, 'kã 'tãn se'melen pa 'te 'ti:sto prinẽ'se:n z ro'ka:mĩ 'gõr po pot're:ĩbi. = **pivnica**

KLOP □ k'lo:ũp klo'pi:i ž /podolgovata lesena priprava z nogami za gnetenje in valjanje gline/ ■ 'To:ũ pa je k'lo:ũp, 'kã so 'gõrĩ 'me:ĩsilĩ.

KOLAČ □ ko'la:č -a m /zmlata predelana ilovica, primerna za oblikovanje/ ■ Ko'la:čĩ so 'to:ũ, 'jã, 'kã si 'gõr prinẽ'se:n v de'la:vnicõ.

KOLOBAR □ kolo'ba:r -a m /osnovna lončarska priprava iz zgornje in spodnje plošče, štirih stebrov in več desk, na kateri lončar oblikuje glinasto posodo; lončarsko vretenol ■ 'To:ũ 'ce:ĩlo smo p'rãvilĩ kolo'ba:r. = **mašin** (1. pomen); = **šajba** (1. pomen)

KOMAD □ ko'ma:t -da m /posamezni lončarski izdelek/ ■ [...] in 'tãkše ko'ma:de, 'kãk je 'to:ũ, 'to:ũ se z ro'ka:mĩ 'doj zdi'ga:vle. [← prevzeto prek hrv., srb. kõmad iz ngr. kommeti(on) 'kos, del'] = **falat** (1. pomen) → **črepnja** (2. pomen)

KROPNJAČA □ kropn'jãča -e ž /velik, trebušast, enkrat žgan lončarski lonec brez ročajev za kuhanje hrane prašičem/ ■ Kropn'jãče, 'to:ũ 'zãj ne 'dẽlamo, 'to:ũ smo za s'vi:nje 'kũ:jalĩ f 'pe:ĩčĩ. = **repnjek**

KRUGLA □ k'rugla -e ž /manjši obdelan kos gline, primeren za oblikovanje na lončarskem vretenul ■ K'rugla, 'kãkšĩ iz'dẽ:lek je 'nũco, 'tãkšega si je 'te 'zeũ zem'lo:ũ. In 'te pa se v'zeme pri'mẽ:rna koli'či:na in se 'to:ũ nap'ra:vĩ 'ena 'kepa. [← nem. Kugel 'krogla'] = **kepa**

KUHAČ □ ki'ja:č -a m /velik trebušast lonec z dulcem in ročajem za kuhanje hrane v krušni peči/ ■ Za f 'pe:ĩč 'to:ũ so bi'li:i ki'ja:čĩ. F 'tãkšĩ so 'kũ:jalĩ 'nõ:trĩ 'reõo pa 'zeld'e f pe'čẽ:j, 'p'rãfzap'rãf 'ra:no, 'ne:ĩ, 'žẽ:nške. = **pisker za kuhanje**; = **pisker za v peč**

KURIŠČE □ ku'rišče -a s /ožja, podolgovata vdolbina v peči, v kateri gori ogenj za žganje izdelkov v pečil/ → **kanal**; = **luknja** (2. pomen)

LABOŠKA □ 'lāboška -e ž /okrogla, nekoliko višja posoda z dvema ročajema, pokrovom, navadno tudi nogami za kuhanje, dušenje, praženje, cvrtje/ ▪ 'Lāboška je 'kāk 'tepsija, 'sāmo 'bōle g'loboka. [← madž. labas 'kozica (z nogami)'; prim. tudi madž. lab 'noga']

LEDER □ 'leđer -dra m /usnje za vlačenje gline in potegovanje posode navzgor in navzven/ ▪ [...] si 'zemeš 'leđer v 'ro:u'ke, 'i:sto ga na'močiš [...] in 'zāčneš cent're:jratj. [...] 'tę pa 'zāčneš 'gor v'le:ičti. 'To:u za'če:itki še 'delaš z 'leđron. • **manjši** /usnje kot pripomoček za gladenje zgornjega roba posode/ ▪ No, 'to:u je pa 'me:nši 'leđer, 'kā se 'ođz gore 'ro:up 'tū:j. [← nem. Leder 'usnje'] → **filca**

LONČAR □ lon'ča:r -a m /izdelovalec glinaste posode/ ▪ 'Ti:stj pa 'me:u, 'bi:u je 'ma:jster s'ta:rj, pa 'si:n je 'bi:u lon'ča:r, pa so 'melj še d'va: pomoč'ni:ika pa t'ri:č 'vājence. → **majster** • **nadoknadni** /ljubitelski, priučen/ ▪ 'Ovj lon'ča:rge so 'to:u 'ne:č 'delalj, 'zāj 'delajo že 'enj, š'terj so 'tākšj nadok'na:dnj lon'ča:rge.

LONEC □ 'lonec -nca m • **dolgi** /visoka in ozka posoda trebušaste oblike z ročajem ali brez za kisanje mleka/ ▪ M'le:iko smo nali'ja:lj v 'du:uge 'lonec, smo 'mi:č p'rāvili. = **dolgi pisker**

LUKNJA □ 'lū:iknja -e ž **1.** /odprtina za vlaganje posode v peč/ ▪ Po'so:udo smo 'tāk p'r 'lū:iknj d'ja:lj, 'ne:č, 'kākšo sk'le:jco ali 'kāj'kolj 'tāk 'no:trj, 'mālo 'dāle ot s'te:jne. = **dveri**; = **jesti**; = **odprtina 2.** /ožja, podolgovata vdolbina v peči, v kateri gori ogenj za žganje izdelkov v pečil/ ▪ 'Ocpodj so 'lū:iknje, ku'rišče bi'le:, s 'ti:ste stra'ni:č t'ri:č 'lū:iknje, 'ovak s'te:jna f'se za'zi:jdana. = **kurišče**; → **kanal 3.** /odprtina, luknja za zračenje na lončarski peči; oddušek/ ▪ 'Tę pa odz'goraj 'ti:ste 'lū:iknje, 'ti:ste 'sopije 'tū:čd'j 'ci:geu 'no:trj po'tis'Ntj pa za'māzati, f'se o'ko:ulj z b'lāton za'māzati. = **sopih 4.** /v zemljo narejena vdolbina, kjer se koplje, pridobiva ilovica/ ▪ V 'enoi 'go:uščj smo 'tę sko'pāl'j 'lū:iknjo [...] in 'dā smo pa d'r'go:uč ko'pāl'j, 'tę smo pa ot 'ti:ste g'rābe š'li 'mālo 'dāle k'rāj. = **graba** (1. pomen)

MAJSTER □ 'ma:jster -tra m /kdor ima najvišjo usposobljenost v lončarski stroki/ ▪ In 'tę se mi 'to:u 'fa:jn 'vi:dlo, 'kā je 'ma:jster 'dęlo 'to:u, 'kā 'to:u se v'r'tęlo 'tān pa 'kā bi 'jes 'to:u 'tū:čd'j 'dęlo. [← bav. srvnem. mØister, stvnem. meistar, nem. Meister, rom. maestro, lat. magister 'učitelj, svetovalec'] → **lončar**

MAŠIN □ ma'ši:in -a m **1.** /lončarsko vreteno/ ▪ 'Tę: ma'ši:in, 'to:u sva 'tę 'dęlala z 'očon š'tirdešet'pe:toga 'leta. 'Ge san jin koman'de:jro, 'oņj so pa 'tę 'dęlalj 'kāk mi'za:rsko 'dęlo. = **kolobar**; = **šajba** (1. pomen) • **električni** /ki ga poganja elektromotor/ ▪ P'rinas 'zāj se f'se 'dęla na 'toņ e'le:ktričnon ma'ši:inj. [← sln. knj. ← po zgledu nem. Elektrik, elektrisch, angl. electric prevzeto iz novolat. ēlectrica, klas. lat. ēlektrum 'jantar', kar je iz gr. ēlektron 'jantar'] **2.** /stroj za mletje gline/ ▪ 'Ilofco smo f 'ti:sto g'rābo me'tāl'j, pa 'tę, g'dā se je nab'ra:lo 'telko, 'tę smo jo z'režalj na ma'ši:inj. [← prevzeto prek nem. Maschine in frc. machine iz lat. māchina, kar je iz gr. Mākhanā, mēkhanā 'naprava, priprava, pripomoček, sredstvo'] = **mлин**

MLETI □ m'leťj 'melen nedov. /s pripravo, napravo drobiti kako drugo snov sploh/ • **glazuro** /s pomočjo kamna za mletje glazur mleti zmes svinčevih oksidov in kremenčevega peska v droben prah, glazuro/ ▪ S 'kāmnon, 'ne:č, s 'te:n 'kāmnon se je m'lela

g'lājenga. • **ročno** /*pripravo za mletje ilovice poganjati z rokamil*/ ▪ G'dā smo 'mi:ī 'zāčali 'de:latj, smo 'ilovico f'se 'ročno m'lelj.

MLIN □ m'li:in -a m /*stroj za mletje gline*/ ▪ M'li:in smo p'rāvlj, 'tākšj m'li:in, 'kā smo jo s'ko:us, pa 'te smo, pa 'sr:pamj smo 'dōlj 'režalj, k'lāčilj.

MODEL □ mo'de:l -a m • **za vlivati** /*votla priprava za vlivanje izdelkov*/ ▪ 'To:uj je mo'de:l za v'le:ivati, 'to:uj je z 'gipsa, 'tū se vli'je: 'no:t g'lina pa po'ča:ka, 'kā se 'to:uj str'di. [← knj. sln. ← prevzeto prek nem. Modell iz frc. modèle, it. modello 'kalup, vzorec, model', klat. modulus 'mera, merilo'] = **kalup**

MODLA □ 'mo:udla -e ž /*model za potico*/ ▪ 'To:uj so pa 'mo:udle, ok'ro:ugle 'mo:udle, 'du:uge 'mo:udle, 'to:uj 'se za po'ga:če 'pečtj. [← avst. nem. model 'pekač' je iz it. modello 'kalup, vzorec, model'] • **okrogla 1.** /*okrogel pekač za potico z gladkimi stranicami, tulcem na sredini in enim ročajem*/ = **bidrača 2.** /*okrogel pekač za potico s tulcem, rebričastimi stranicami, valovito oblikovanim robom ustja in enim ročajem*/ = **dolga bidrača 3.** /*podolgovat model za potico, rebričast ali gladek, običajno z dvema ročajema in štirimi nogami*/ = **bidrača**

MOTIKA □ 'mo:tika -e ž /*rodje s ploskim trikotnim listom in kratkim držajem za kopanje ilovice*/ ▪ 'Ilovico smo 'mi:ī t'ri:ī, do t'ri:ī 'me:tre g'lōboko, 'to:uj smo f'se 'ročno ko'pālj, z 'mo:tikof.

NAMAZATI □ na'māzati na'ma:žen dov. • **gor** /*nanesti glazuro na lončarski izdelek*/ ▪ 'Te: gla'zu:re pa se na'nesejo 'gor, se na'ma:žejo 'gor na iz'de:lek pa 'ne:ī tr'be:ī 'več d'rū:igič ž'gātj. = **nanesti gor**; → **glazirati**; → **oblivati**

NANESTI □ na'nestj -en dov. • **gor** /*narediti, da pride na kako površino razmehroma tanka plast, majhna količina česal*/ = **namazati gor**; → **glazirati**; → **oblivati**

NOGAČA □ no'gāča -e ž /*pokončen lesen nosilni element lončarskega kolesa*/ ▪ 'To:uj je pa no'gāča.

OBLIJALO □ obli'jālo -a s /*steklasta snov za prevleko, oblivanje lončarskih izdelkov*/ ▪ 'Ti:sta 'nikaj 'pe:jska 'ne:ī fsebo'va:la f 'sebj, ob'le:ivati je 'ne:ī 'mōgo, 'kā bi obli'jālo 'doj po'kālo. = **glajenga**; = **glazura**

OBLIKOVATI □ obliko'va:tj obli'ku:jen nedov. /*dajati določen videz, obliko lončarskemu izdelku*/ ▪ Pa o'ro:dje, 'kā p'rej o'ro:dje, 'kā s 'ke:n se vli'čē: po'so:uda 'gor, 'ne:ī, obli'ku:je, pa 'kāk se obli'ku:je. = **vleči gor**

OBLIVATI □ ob'le:ivati -len nedov. /*prekrivati lončarske izdelke z glazuro*/ ▪ S 'te:n je 'ne:ī 'mōgo ob'le:ivati, 'kā je pre'močna 'bi:ila. = **glazirati**; → **namazati gor**; → **nanesti gor**

OBRT □ o'br:t o'br:ti tudi obr'ti:ī ž /*gospodarska dejavnost, ki v manjših količinah predeluje, proizvaja*/ • **domača** /*na tradiciji sloneče obrtno delo kmečkega prebivalstva kot stranska zaposlitev*/ ▪ 'Jes san p'rāvo lon'ča:r, d'rū:igj je pa na'pi:so, 'kā de ko'va:č ali pa ko'lar: ali pa mi'zar: al, ne 've:in, 'kāj je bi'lo:uj f'se 'te: do'ma:če o'br:tj, 'kā 'zāj že s'koron, 'kā ne op'sto:jajo 'več. [← knj. sln. ← hrv. obrt 'obrt', prvotni pomen 'obtok, promet, pogon, vrtljaj']

ODPRTINA □ odpr'tina -e ž /nezapolnjen prostor za vlaganje posode v peč/ ▪ Si 'tāk f'se sk'lāu po'so:udo 'no:tɾ, 'tɛ pa 'tū na k'rājī, 'd'ɛ: je otpɾ'tina 'bi:ila, si 'ci:gle 'mogo f'kūp d'jāstī pa za'zi:īdatī. = **dveri**; = **jesti**; = **luknja** (1. pomen)

ODREZATI □ od're:īzatī -en dov. • **dol** /z rezanjem ločiti izdelek od podlage/ ▪ No, in 'tɛ, 'dā je si'ro:uvo 'to:u, je 'mɛ:jko, 'tɛ 'to:u, z 'ži:cof 'tɛ od're:īže 'doj, z d'rōdon po'tɛ:gneš 'enos'ta:vno s'ko:us 'doj. = potegniti skozi dol

PAR □ 'pa:r -a m /velika trebušasta lončena posoda naravne barve z nazobčanimi robovi po ploskvi za pranje perila in z odprtino z nastavkom spodaj za izpust vode/ ▪ 'Pa:rī so pa 'to:u, 'jā, 'to:u je 'pa:r. 'To:u je 'bi:u p'ra:lnī st'roj.

PEČ □ 'pɛ:č/'pɛ:īč pe'či:ī ž /naprava za žganje lončarskih izdelkov pri visoki temperaturi/ ▪ 'Jes ž'gɛ:n 'tū f'toj 'pɛ:īčī, 'enkɾat ok'ro:uk 'osen do de'sɛ:īt, e'na:jst 'vōr 'tāk pɾ'b'li:žno, ot v're:īmena od'vi:sno. • **dolga** /peč podolgovate oblike, s tremi kurišči spodaj in 7–8 odduški na vrhu pod obokom, kot vir energije se uporablja les/ ▪ Ok'ro:ugla, 'gɛjo 'mālo, 'mi:īslin, p'ra:vokotne 'tū:īdī, podugo'va:te, na t'ri:ī ka'na:le, 'du:uge p'ra:vimo 'mi:, 'du:uge, 'jā. = • **pravokotna**; = • **podolgovata** • **električna** /naprava za žganje glinaste posode z električno energijo/ ▪ 'To:u 'tū pa 'ma:mō e'lɛ:ktrično 'pɛ:īč. • **okrogla** /peč kopaste oblike, s tremi kurišči spodaj in 7–8 odduški na vrhu pod obokom, kot vir energije se uporablja les/ ▪ 'Mi:ī 'ma:mō ok'ro:uglo 'pɛ:īč, 'enī pa so 'mɛlī lon'ča:rī 'tɛ 'du:ugo 'tū:īdī za 'čorno. = • **kopasta** ▪ 'To:u je s'ta:ra 'kopasta 'pɛ:īč s 'ci:gla, s'lāme pa b'lāta. 'Velke 'gɛskī 'mōre 'mɛtī [...] 'tɛ smo pa 'kū:īrīlī na t'ri:ī 'lū:īknje. • **plinska** /naprava za žganje glinaste posode s plinsko energijo/ ▪ F 'Polano, 'Velko 'Polano, 'jā, 'tān je. 'Ma:jo, f p'li:nskoj 'pɛ:īčī ž'gɛ:jo in li'po:u gla'zɛ:jrajo.

PISKER □ 'pisker -ra m **1.** /lončena posoda sploh/ ▪ 'To:u pa za'vōlo 'to:ga, 'kā san 'večkrat 'odo z 'ma:terjof po, k lon'ča:rī po 'piskre, 'ne:ī. [← verjetno srvnem. phister, phistrine 'pekarna' iz lat. pistrina 'pekarna'] = **posoda** (1. pomen) → **keramika 2.** /posoda valjaste oblike za kuhanje/ • **dolgi** /visoka in ozka posoda trebušaste oblike z ročajem ali brez za kisanje mleka/ ▪ 'Jā, za m'le:jko, 'du:uge 'piskre se je 'dɛ:lalo, 'jā. = **dolgi lonec** • **kavinski** /manjši trebušast lonec z ročajem in s pokrovom za kuhanje kave/ • **za kuhanje** /velik trebušast lonec z dulcem in ročajem za kuhanje hrane v krušni peči/ ▪ 'Jā, 'tɛ je se 'dōsta 'nūcalo po'so:ude, 'dōsta 'piskrof za 'kū:janje = • **za v peč** /velik trebušast lonec z dulcem in ročajem za kuhanje hrane v krušni peči/ ▪ 'Nāj'bōle so se 'dɛ:lālī 'ti:stoga 'čāsa za va'je:niške 'dōbe 'piskrī za f 'pɛ:īč. = **kuhač** • **šparatni** /trebušast lonec z ročajema in pokrovom za shranjevanje ocvirkov, kisanje repe/ ▪ [...] ali pa 'tākšī 'enī š'pa:ratnī 'piskrī za oc'vi:rke, 'nikaj 'tākšɛga, 'sāmo 've:kše ob'li:ke pa na d'va: p'ri:īlīča, 'kā so 'no:ter 'rɛpo k'vāsīlī pa ne 've:īn, 'kā f'se, za'kāj d'rū:goj. [← nem. Sparherd 'štedilnik'] **3.** /posoda za vodo na lončarskem vretenu/ ▪ 'To:u je pa 'pisker za vo'do:u. = **črepnja** (3. pomen); = **posoda** (2. pomen)

PIVNICA □ piv'ni:ca -e ž /prostor za shranjevanje obdelane glin, primerne za oblikovanje izdelkov, ki se po potrebi nosi v delavnico/ ▪ 'To:u smo pa 'mɛlī f piv'nici, f k'lɛ:ītī, 'tɛ g'dā smo jo 'dōlī z'rɛzālī, 'dā smo jo pre'dɛ:lālī. = **klet**

PODSTAVEK □ poc'ta:vek -fka m /večja okrogla lesena priprava, na kateri se oblikuje izdelek, pritrjena na zgornjo lončarsko ploščo/ ▪ 'Nešternī p'rɛj 'ma:jo 'tāk, 'kā za

'sákšj iz'de:lek poc'ta:vek 'ma:, 'to:u, po'ta:če, pa 'te 'ti:stj po'ta:č 'gor 'dēne pa nap'ra:vi pa s po'ta:čon iz'de:lek 'doj. San p'rāvo, 'to:u je 'ne:j lončarsko. = **potáč** (2. pomen)

POKNJA □ 'pɔknja -e ž /*razpoka v lončarski peči, pri kateri uhaja dim*/ ▪ 'Kā či se 'd'e:r 'pa: otp're: 'kākša 'poknja al 'kāj, 'pa: 'mōreš 'māzati.

POMOČNIK □ pomoč'ni:ik -a m /*kdor pomaga lončarskemu mojstru*/ ▪ Do š'ti:r-desetoga san pomoč'ni:ik g'ra:to.

POSODA □ po'so:uda -e ž **1.** /*lončena posoda sploh*/ ▪ In sva se z'me:inila, 'kā san 'bi:u po ko'ma:dj p'la:čanj za raz'li:čne po'so:ude. = **pisker** (1. pomen) → **keramika • bela** /*v peči pri temperaturi 900 stopinj prvič (enkrat) žgani lončarski izdelki naravne barve*/ ▪ 'Be:ila po'so:uda je 'to:u, 'kā je ž'ga:no na de've:c'to:u sto'pi:nj, 'kā je f'se žer'dja:vo. • **črna** /*lončarski izdelki sivočrne grafitne barve, pridobljene s posebnim tehnološkim postopkom žganja*/ ▪ No, 'te pa san, 'kā san 'šo:u 'i:skat /.../ pa san 'šo:u 'ta:, 'ti:stj pa 'dēlo 'čorno po'so:udo. **2.** /*posoda za vodo na lončarskem vretenu*/ ▪ 'To:u je po'so:uda, 'kā 'no:trj vo'do:u 'ma:š pa 'lēder, 'ne:j. = **črepnja** (3. pomen); = **pisker** (3. pomen)

POTAČ □ po'ta:č -a m **1.** /*plošči na lončarskem vretenu*/ ▪ 'To:u je, 'to:u je f'se ša:jba, po'ta:č, s'po:uǵnjj po'ta:č pa z'gornj. • **zgornji** /*zgornja plošča na lončarskem vretenu*/ = **glava**; = **mala šajba • spodnji** /*spodnja plošča na lončarskem vretenu, ki se poganja z ного*/ ▪ 'To:u je g'la:va, 'to:u je s'po:uǵnjj po'ta:č, 'to:u je po'so:uda za vo'do:u, 'to:u je d'rɔt za 'doj 'režati, 'to:u je pa 'čota. = **šajba** (2. pomen) **2.** /*večja okrogla lesena priprava, na kateri se oblikuje izdelek, pritrjena na zgornjo lončarsko ploščo*/ = **podstavek**

POTEGNITI □ po'te:gnitj -en dov. • **skozi dol** /*z žico ločiti izdelek od podlage*/ = **odrezati dol**

PRESEKATI □ pre'se:kati -an dov. /*z motiko ali lopato narediti majhne drobne dele iz kupa neobdelane ilovice, namakati jo in prekopavati, da postane mehka in primerna za nadaljnjo obdelavo*/ ▪ 'Ilojco 'mōre pre'se:kati pa poli'ja:tj pri'me:rno. Pre'se:kati 'nāj'bo:ukše.

PREŠA □ p'reša -e ž /*naprava za stiskanje, s katero se na stiskalnici serijsko oblikujejo lončeni predmeti*/ ▪ 'Ta: bid'rāča je 'bi:ila iz'delana s p'rešo. [← stvnem. p(f)ressa, srvnem. presse, vlat. pressa 'preša', kar je iz pressus 'stisnjen']

PRILIČ □ p'ri:iljč -a m /*ročaj*/ ▪ 'Le:jko nap'ra:vin na 'dē:n d'va:jstj, t're:stj ko'ma:dof 'tū:jdj bres p'ri:iljčof, roča:jof. = **ročaj** [iz priroč]

PUTRA □ 'pü:tra/'pü:itra -e ž /*lončen vrč za vodo, vino, s trebušastim telesom, ozkim in kratkim vratom ter ročajem, navadno z luknjico, skozi katero se pije, ko se zamaši odprtina na vratu*/ ▪ 'D'e: je 'kākša 'pü:tra, 'd'e, 'eto je 'pü:tra, 'to:u je 'vr:č, 'eto je sk'le:jca. [← bav. srvnem. put(t)e 'posoda, brenta', srvnem. büt(t)e, stvnem. butin(na) je iz rom.; prim. klas. lat. buttis 'sod'] • **črno žgana** /*sivočrne grafitne barve*/ ▪ 'čorno ž'ga:na 'pü:tra • **glazirana** /*prekrita z glazuro*/ ▪ 'pü:tra gla'ze:jrana [← nem. Glasur, glasieren] • **kamena** /*izdelana iz močne ilovice brez primesi, neglazirana, enkrat žganal*/ ▪ Pa 'pü:tre 'tākše so 'dēlalj, 'kāmene 'pü:tre. 'Fe:jst 'močna, po'se:bna 'ilojca 'bi:ila. • **navadna** /*enkrat žgana, naravne, rdečerjave barve*/ ▪ 'pü:tra na'va:dna

REPNIJEK □ 're:ipnje:k -a m /velik trebušast enkrat žgan lončarski lonec brez ročajev za kuhanje hrane prašičem/ ■ 'Re:ipnje:kj so 'to:u bi'li:i, 'kã so s'vi:njam 'kü:jalj 'd'ęstj. = **kropnjača**

REZATI □ 're:zati 're:ižen nedov. • **dol** /z ostrim predmetom delati manjše kose gline, da se očisti smeti/ ■ M'li:i:n smo p'rãvlj, 'tãkšj m'li:i:n, 'kã smo jo s'ko:us, pa 'tę smo, pa 'sř:pamj smo 'dõlj 're:zali, k'lãčilj.

ROČAJ □ ro'čaj -a m /del lončarske posode, namenjen za držanje z rokamil/ = **priljč**

SABLJA □ 'sa:bla -e ž /lesen lončarski pripomoček pravokotne oblike z ročajem za dvigovanje vrtenin/ ■ 'To:u so 'enj 'tü:j 'tãkšj pripo'mo:čkj, 'sa:ble, 'sa:ble so 'to:u, če 'dęlamo, 'mi:slin, 'tępsije. = **velika šprigla**

SCENTRIRATI □ scent're:jratj -an dov. **1.** /z enakomernim pritiskanjem navzdol in proti sebi potiskati glino v središče vrtenja/ ■ Prvo se 'mõra 'ilofca preg'nęstj in 'tę se 'to:u nap'ra:vi 'ena 'kepa in z'dãj 'to:u 'kepo, 'fa:jn je, če jo za'deneš 'čin 'bole na s're:ido, tr'be:i scent're:jratj [...] in 'to:u tr'be:i pog'lãditj, 'kã mi'ruje, 'kã 'dã se vr'ti:i, 'kã ne p'le:še na vre'tenj. **2.** /naravnati na skupno središčno os sploh/ ■ [...] 'Tü 'gõr 'dęnemo 'ilovico pa 'tãkšj po'ta:č 'gõr za'kelimo 'vekj. Ga 'mõreš scent're:jratj, 'to:u je 'zãj 'ne:i pra'vi:lno scent're:jrano, po'ta:č je s'lãp. [← prevzeto prek nem. Center, Zentrum, zentrieren iz lat. centrum 'središče', kar je iz gr. kęntron 'središče']

SEDEŽ □ 'se:deš 'se:deža m /pod kotom nagnjen ploščat kos lesa na lončarskem vretenu, na katerem sedi lončar/ ■ 'To:u je 'se:deš, 'jã, 'tãk se si'di:. = **deska** (1. pomen); = **stolec**

SEMLETI □ sem'letj se'melen dov. /z napravo zdrobiti, zmletil/ ■ F piv'nicj 'mãn 'ilojco s'küp sk'la:no pa ma'si:i:n 'mãn, 'kã 'tãn se'melen. • **glazuro** /s pomočjo kamna za mletje glazur mleti zmes svinečevih oksidov in kremenčevega peska v droben prah, glazuro/ → **kamen**

SENJE □ 'se:nje -a s /prireditev na določenem mestu in ob določenem času, na kateri se prodaja in kupuje raznovrstno blago/ ■ 'Zãj na 'se:nje 'več, 'se:nje so 'tãk f'se po'pa:dle, na 'se:nje že 'več 'kãk d'va:jstj, 'pe:td'va:jstj 'le:it san 'ne:i 'õdo, 'kã 'se:nj sp'loj 'nęga.

SKLADATI □ sk'la:datj -an nedov. • **vkuper** /zlagati lončarske izdelke v peči enega ob in na drugega/ ■ 'To:u si 'tę 'le:jko 'piskre sk'la:do f'kü:per, 'õvo pa 'tę 'gõr do k'rãja. = **zlagati**

SMOLENJAK □ smolen'jak -a m /smolnat borov štor/ ■ 'Tę smolen'ja:ke k're:dj 'meťj, 'no:trj 'vrčtj in 'to:u se v d've:i se'ku:ndaj, 'kãk 'vr:žeš 'no:ter, se že vuž'ge:.

SMOLENJE □ smolen'je: -a s /smolnate borove korenine/ ■ Smolen'je: je pa p'rišlo na'za:jgnje 'no:trj, 'dã je 'gõtovo bi'lo:u. 'To:u je pa ot bo'ra: koren'je:.

SOPIH □ 'sopij -ja m /odprtina, luknja za zračenje na lončarski peči; oddušek/ ■ 'Mi:i smo p'rãvlj 'sopijj, 'd'e: 'ma:jo 'lü:iknje, 'kã 'võ se ka'di:i, 'jã, 'sopi, 'sopi. = **luknja** (3. pomen)

STOL □ s'tõ s'tõla m /raven ploščat kos lesa na lončarskem vretenu, na katerem je ilovica in potrebno orodje ter posodje/ ■ S'tõ smo p'rãvilj 'to:u, 'kã je 'meų 'to:u črepn'jo:u pa 'no:trj vo'do:u pa o'ro:dje 'gõr sk'lãno. = **deska** (2. pomen)

STOLEC □ s'tōlec -uca m /pod kotom nagnjen ploščat kos lesa na lončarskem vretenu, na katerem sedi lončar/ ■ S'tōlec, 'to:u je 'se:deš, 'jã, 'tãk se si'di:. = **sedež**; = **deska** (1. pomen)

SUROV □ si'ro:uvj̥ -a -o /ki ni dokončno izdelan, obdelan/ ■ S 'čopičon, s 'pe:jnzli-nom se 'to:u 'ri:še, na si'ro:uvo po'so:udo 'gor, še na kolo'ba:ri:.

SUŠITI □ si'šiti si'ši:in nedov. /delati posodo suho/ • **notri** /sušenje lončarskih izdelkov na deskah v delavnici/ ■ 'Nãj'lepše je, če se 'no:trj̥ si'ši:ĩ, 'kã 'nega 'vōtra pa 'to:u, 'kã ne 'po:uka. • **zunaj** /sušenje lončarskih izdelkov poleti na soncu/ ■ [...] po'letj̥, 'tãk 'kãk 'zãj na p'ri:liko, pa vi'ne:j si'ši:imo.

ŠAJBA □ 'ša:jba -e ž 1. /osnovna lončarska priprava iz zgornje in spodnje plošče, štirih stebrov in več desk, na kateri lončar oblikuje glinasto posodo/ ■ 'To:u je 'zãj 'ša:jba, 'mi:ĩ p'ra:vimo 'ša:jba 'te:n ma'ši:ĩni. [← nem. Scheibe 'kolut, plošča'] = **mašin** (1. pomen); = **kolobar** • **mala** /zgornja plošča na lončarskem vretenul/ ■ 'To:u je 'ma:la 'ša:jba, 'tũ se je 'gorj̥ 'de:lalo. = **glava**; = **zgornji potač** → **potač 2**. /spodnja plošča na lončarskem vretenul/ ■ 'To:u je 'ša:jba, 'to:u je po'ga:njo z no'go:uf. = **spodnji potač** → **potač**

ŠPREKLA □ šp're:jkla/šp're:jgla -e ž /največkrat leseno, lahko tudi kovinsko ali plastično orodje za gladenje posode od zunaj/ ■ Šp're:jkla se je 'nũcala za zu'na:njo s't'ra:n, 'dã je obliko'va:u 'fi:ino, 'dã je g'lãtko 'de:lo. = **šprigla** [← nem. Spreitel, Spriessel]

ŠPRIGLA □ š'pri:gla -e ž /največkrat leseno, lahko tudi kovinsko ali plastično orodje za gladenje posode od zunaj/ ■ Šp'ri:gla, s 'te:n je 'fo:urmo 'de:lo = **šprekla** • **velika** /lesen lončarski pripomoček pravokotne oblike z ročajem za dvigovanje vrtenin/ ■ 'To:u je pa 'velka šp'ri:gla za 'ti:ste iz'de:lke, 'kãj 'nemreš s p'ro:usto ro'ko:u z'dignitj̥. = **sablja**

ŠTELAŽ □ šte'la:š šte'la:ža m /stojalo iz lesenih desk za sušenje posode/ ■ 'Te smo pa 'me:j̥ 'gorj̥ 'tãkše šte'la:že nap'ra:vlene pa smo 'te 'tãn 'gorj̥ na 'deske 'de:jvalj̥, 'tãk 'kã se 'te 'tãn si'ši:ĩlo. [← nem. Stelage 'polica']

TEPSIJA □ 'tepsija -e ž /okrogel plitev pekač, katerega stena je podaljšani navzgor zavihani rob/ ■ 'Zãj 'dã se 'tepsije 'de:lajo na pri:liko, 'ne:j̥, 'te je 'to:u 'vo:usko, 'te 'tũ 'gor 'denemo 'ilovico pa 'tãkšj̥ po'ta:č 'gor za'kelimo 've:kšj̥. [← madž. tepsi 'pekač']

UČITI SE □ f'čitj̥ se -in se nedov. • **za lončarja** /usposabljati se za lončarski poklic/ ■ 'Jes san se od'lo:učo, 'kã mo se za lon'ča:rja f'čij̥.

VAJDLIN □ 'va:jdlin -a m /velika globoka lončena skleda z dvema ročajema za mesenje kvašenega testa, pranje zelenjave, pomivanje posode ter za pripravo glazur in barv v lončarstvu/ = **bajdlin**

VAJENEC □ 'va:jenec -nca m /kdor se s praktičnim delom in strokovnim šolanjem usposablja za kak poklic, obrt/ = **inaš**

VALEKEC □ va'le:jkec -a m /lesena priprava v obliki valja z enim ročajem za risanje okraskov/ ■ 'To:u je za ok'ra:ske 'te:j va'le:jkec.

VERKŠTAT □ 'verštat -a m /lončarska delavnica v bivalnem prostoru/ ■ Če je 'no:trj̥ v 'ĩžj̥ 'meu pa 'tãn 'de:lo, 'verštat, 'verštat smo p'rãvilj̥ 'tomj̥. [← nem. Werkstatat 'delavnica'] → **delavnica**

VGRAVIRATI □ vgra've:jratj -an dov. /vrezati okraske v trdo snov, navadno v kovino/ • **noter** /vrezati okraske v surov lončarski izdelek na vretenu/ ▪ 'Nāj'bole p'ri:stnj ok'ra:skj so 'ti:stj, 'ke:rj so 'no:ter vgra've:jranj v iz'de:lek, se p'ra:vj, 'kâ se še vr'ti:ĵ. [← sln. knj. ← prevzeto prek nem. gravieren iz frc. graver 'gravirati', kar je iz srniz. graven 'kopati']

VLEČI □ v'lečtj vli'čē:n nedov. • **gor** /dajati določen videz, obliko lončarskemu izdelku/ = **oblikovati**

VRČ □ 'vr:č -a m /trebušasta posoda z ročajem, navadno ožjim grlom in dulcem za nalivanje tekočin (vode in vina)/ ▪ 'Jâ, 'to:u, 'vr:če smo 'de:latj 'tūj do 'o:sen, de'se:t 'litrof 'velke, za vo'do:u 'vö no'sitj pa za 'pitj. [← zgodaj prevzeto iz neke stare rom. besede, ki se je razvila iz lat. urceus 'vrč']

ZADELATI □ za'delatj -an dov. • **dol** /z mazanjem zadelati, zapolniti razpoke, špranje na lončarski peči/ ▪ 'Dâ pa se 'to:u f'se z b'lâton 'doj za'dela, po dva'na:jstij 'vüraj pribli:žno, 'te pa 'možno, 'kâ 'ge'te:j 'din 'vö 'vujde = **zamazati dol**

ZAMAZATI □ za'mâzati za'ma:žen dov. • **dol** /z mazanjem zadelati, zapolniti razpoke, špranje na lončarski peči/ ▪ Je 'pe:č 'kôličkaj 'mâlo 'po:učena, 'tân se 'vö ka'di:ĵ. In 'to:u 'more 'te o'ko:uļj 'itj pa za'mâzati f'se 'ti:sto z b'lâton, li'po:u f'se 'doj za'mâzati. = **zadelati dol**

ZEMLJA □ 'zemla -e tudi zem'le: ž /gnetljiva snov, ki se uporablja kot surovina v lončarstvu, ilovica/ ▪ 'Zemlo smo ko'pâlj 'ročno 'ce:ĵlj 'čâs. = **ilovica; = glina**

ZEMLJENJAK □ zemlen'ja:k -a m /v zemljo izkopan prostor za shranjevanje nepredelane glinl = **graba** (2. pomen)

ZLAGATI □ z'la:gati -an nedov. /zlagati lončarske izdelke v peči enega ob in na drugega/ ▪ 'Zâj z'la:gali, 'd'e: se z'la:gali so f 'pe:č iz'de:lki, 'to:u 'itak z'la:gamo 'mi:ĵ 'enoga na d'rū:ĵgoga. = **skladati vkuper**

ŽGATI □ ž'gâtj ž'ge:n nedov. /z močnim segrevanjem delati trdno/ ▪ 'Dâ je 'sü:jo pa 'kâ 'd'e za'dosta, če nap'ra:vin, po d've:i, 'tre:ĵ 'me:jsecaj ali 'kâk, 'kâk pač je, 'te 'iden f 'pe:č pa ž'ge:mo, 'ne:ĵ.

3 Sklep¹¹

Slovarček narečnih lončarskih poimenovanj v Filovcih in Tešanovcih sestavlja 300 iztočnic oziroma slovarskih gesel; od teh jih je 208 enobesednih in 92 več kot enobesednih. Med enobesednimi termini je 153 (73,55 %) neprevzetih in 55 (26,45 %) prevzetih iz tujih jezikovnih sistemov. Med njimi jih je nekaj izposojenih iz stvnem. in srvnem. jezika: *graba; pisker, pleh, šurc*, največ pa je mlajših nemških izposojenk, npr.: *bager, bajdlin, drot, filca, flek, küfer* 'baker', *leder, šajba* itd. Največ romanizmov je bilo v panonsko leksiko prevzetih prek nemščine, nekateri med njimi že v najstarejšem času (stvnem. in srvnem. doba): *preša; majster, putra*; latinske, npr.: *efektiven, fin, kanal, model, vaza, transparenten*, in v latinščini navadne grške izposojenke, npr.: *amfora, gips*, ki so se jim v mlajšem obdobju pridružile tudi francoske: *kaolin, keramika*, pa so bile v narečje sprejete iz knjižnega

¹¹ Navedene ugotovitve so rezultat analize vseh 300 slovarskih gesel.

jezika.¹² Najti je moč še štiri madžarske izposojenke: *falat*, *inaš*, *laboška*, *tepsija*, in tri hrvaške: *obrt*, *nabaviti*, *komad*. Nekatere izmed teh besed so sprejete v knjižni jezik kot stilno nezaznamovane, npr.: *amfora*, *barva*, *filc*, *keramika*, *model*, *obrt*, *šamot*, *vrč*, pogovorne: *fin*, *gips*, *pisker*, *preša* 'stiskalnica', nižje pogovorne: *pleh*, *šprikla*, *velp*, žargonske: *komad* ali narečne: *modlo* 'kalup, forma', narečne vzhodne: *graba*, *putra*, narečne prekmurske: *šajba* 'priprava z vrtečo se ploščo, na kateri lončar oblikuje glinasto posodo; lončarsko kolo', *tepsija* 'okrogel plitev pekač'. Dve besedi imata terminološki kvalifikator: *bager* teh. 'stroj za izkopavanje in nakladanje zemeljskega materiala', *kaolin* petr. 'glina najboljše vrste, ki se uporablja za izdelavo porcelana', ena ekspresivnega: *nabaviti* 'kupiti', večina pa jih živi samo v narečju, npr. *bajdlin*, *cigel*, *drot*, *falat*, *inaš*, *küfer*, *laboška*, *majster*, *penzlin*, *šörc*. Med več kot enobesednimi lončarskimi poimenovanji je največ takih, ki so slovanskega izvora (56), sledijo tista s prevzetim jedrom in domačim določilom, po štiri poimenovanja pa imajo domače jedro in prevzeto določilo oziroma so v celoti prevzeta.

Okrajšave

Okrajšave so iz Snojevega Slovenskega etimološkega slovarja, Bezlajevega Etimološkega slovarja slovenskega jezika ter Verbinčevega Slovarja tujk.

avst.: avstrijsko, bav.: bavarsko, ben.: beneško, češ.: češko, frc.: francosko, furl.: furlansko, gr.: grško, hrv.: hrvaško, it.: italijansko, klas.: klasično, klat.: klasično-latinsko, knj. sln.: knjižnoslovensko, lat.: latinsko, madž.: madžarsko, ngr.: novogrško, nem.: nemško, polj.: poljsko, rom.: romansko, srb.: srbsko, srniz.: sredjenizozemsko, srvnem.: srednjevisokonemško, stvnem.: starovisokonemško, štaj.: štajersko, turš.: turško, vlat.: vulgarnolatinsko.

Viri in literatura

- BEZLAJ, France, 1965: Nemške izposojenke. *Jezikovni pogovori* 1. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- BEZLAJ, France, 1967: *Eseji o slovenskem jeziku*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- BEZLAJ, France, 1976, 1982, 1995: *Etimološki slovar slovenskega jezika* (A–J, K–O, P–S). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- BEZLAJ, France, 2003: *Zbrani jezikoslovni spisi* 1, 2. Ur. M. Furlan. Ljubljana: ZRC SAZU.
- BOGATAJ, Janez, 1986: O slovenskem lončarstvu. *Likovni odsevi* 4–5. 36–38.
- BOGATAJ, Janez, 1989: *Domače obrti na Slovenskem*. Ljubljana: DZS.
- BOGATAJ, Janez, 1992: *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.
- BOGATAJ, Janez, 1993: *Ljudska umetnost in obrti v Sloveniji*. Kranj: Domus.
- BRAS, Ljudmila, 1996: Lončarstvo na Slovenskem. *Od antičnega vrča do majolke: Katalog razstave = Vom antiken Krug bis Majolka: Ausstellungs Katalog*. Galerija Dolenjskega muzeja, 17. november 1995–4. marec 1996. Novo Mesto: Dolenjski muzej. 155–172.
- Enciklopedija Slovenije* (K–M), 1992. Ljubljana: Mladinska knjiga.

¹² Tega sodobnega besedja se oprijemlje najmlajša generacija (do 35 let).

- GREENBERG, Marc, 1993: Glasoslovni opis treh prekmurskih govorov. *Slavistična revija* 41/4. 465–487.
- KOROŠA, Martina, 2005: *Prekmurski govor v Moravskih Toplicah*. Diplomsko naloga. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Krajevni leksikon slovenije*, 1980. Ljubljana: DZS.
- LEHNER, Lea, 2004: *Lončarsko besedje v Tešanovcih*. Diplomsko naloga. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- NOVAK, Vilko, 1951: Lončarstvo v Prekmurju. *Slovenski etnograf* 3–4. 111–131.
- OROŽEN, Martina, 2003a: Narečna govorna ustvarjalnost z vidika socio- in psiholingvistike. *Glasoslovje, besedoslovje in besedotvorje v delih Jakoba Riglerja*. Ur. Z. Zorko, M. Koletnik. Maribor: SD Maribor (Zora 25). 216–232.
- OROŽEN, Martina, 2003b: Odvisnost narečnega besedišča in načina upovedovanja (izražanja) od spreminjajočega se načina življenja. V: Martina Orožen: *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. Maribor: SD Maribor (Zora 26). 310–318.
- PLETERŠNIK, Maks, 1894: *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana: Knezoškofijstvo.
- SKUBIC, Maja, 2000: *Lončarska terminologija v vasi Prekopa pri Kostanjevici na Krki*. Diplomsko naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1995. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- SNOJ, Marko, 1997: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- STANONIK, Marija, 2003: Kaj pa slovar žirovskega govora? *Glasoslovje, besedoslovje in besedotvorje v delih Jakoba Riglerja*. Ur. Z. Zorko, M. Koletnik. Maribor: SD Maribor (Zora 25). 187–198.
- ŠUŠTAR, Katja 2001: Sodarska terminologija v Zagradcu na Dolenjskem. *Jezikoslovni zapiski* 7/1–2. 299–320.
- Veliki Debenjakov nemško-slovenski slovar*, 1993. Ljubljana: DZS.
- VERBINC, France, 1976: *Slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- WEISS, Peter, 1998: *Slovar govorov Zadrečke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami*. Poskusni zvezek (A–H). Ljubljana: Založba ZRC.
- WEISS, Peter, 2000: Slovensko (narečno) slovaropisje leta 1999. *Zbornik SD Slovenije* 10. Ur. Z. Jan. Ljubljana: ZR Slovenije za šolstvo. 185–194.
- WEISS, Peter, 2002: Dosežki in naloge slovenskega slovaropisja. *Zbornik SD Slovenije* 12. Ur. M. Jesenšek. Ljubljana: SD Slovenije. 209–215.
- ZELKO, Ivan, 1982: *Historična topografija Slovenije. Prekmurje do leta 1500*. Murska Sobota: Pomurska založba.
- ZORKO, Zinka, 1998: Narečne prvine v Ivanocyjevem Kalendarju Najszvetejsega szrca Jezusovega (1904–1906). *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes*. Ur. I. Nyomárkay, S. Lukač. Budimpešta: Košičev sklad. 39–59.
- ZORKO, Zinka, 2003: Oblikoslovje in leksika v govoru Cankove. *Avgust Pavel*. Ur. Z. Zorko, M. Pauko. Maribor: SD Maribor (Zora 23). 73–94.